

І СМЕХ І ГРЭХ

Што праўда, тое праўда: у гарадах цяпер шмат хто гадамі, а то і дзесяці-годдзямі, жыве з людзьмі ў суседстве і амаль нікога не ведае — хіба ў твар.

Нам у гэтым сэнсе «пашчасціла»: не паспелі мэблю ў кухню развесіць, як са столі ў куце закапала, а потым яшчэ і пацякло: нас затапілі.

У такіх выпадках хоць-нехаць пазнаёміцца з суседзямі.

Такім чынам, над намі, на пятым паверсе, жыве сям'я ў складзе бабулі Цімафееўны (ёй цяпер, мусіць, добра за 80?), яе дачкі Зоі, зяця Віктара і ўнучкі Наташы.

Якраз з ёй мы нядаўна ў гастронаме сустрэліся, у чарзе да касы стаялі, гаварылі, як водзіцца, аб тым, што хвалюю.

...Наташа пачала з таго, што цяпер яны ў кватэры ўдзвоя з бабуляй засталіся, што бацькі яшчэ ў сакавіку з'ехалі на дачу, у так званую самаізалецыю. (Маці, маўляў, прызнала, што калі да яе інфарктаў яшчэ і вірус, то з хаты сама ўжо не выйдзе — выносіць давядзецца...). А вось бабуля пакуль што з імі не паехала — засталася дома.

...У тую раніцу яна яшчэ моцна спала. Наташа ўстала першая, пайшла на кухню, набрала з крана вады і скрывілася: пах быў, мякка кажучы, не з прыемных. «І чым гэта бабуля посуд памыла?» — падумала ўнучка і тут жа стала перамываць — кубкі, талеркі...

Часу на гэта ў яе бракала (бо на работу ш трэба), а яшчэ меней... толку, бо пах чамусьці не сыходзіў, а наадварот, узмацняўся: нейкай брыдой стала несці не толькі ад посуду, але і ад уласных рук.

Давялося схадзіць у ванны пакойчык, узяць усё новае, яшчэ раз «прайсціся» па талерках...

І зноў нічога не зразумець, бо пах не знікаў. «Значыць, справа не ў мыйных сродках? Не ў губцы і не ў бабулі? — рабіла высновы ўнучка. — Тады ў чым? Ці... у кім?»

Ад здагадкі Наташа аж села: «Што там пісалі пра каранавірус? Ага, што чалавек, захварэўшы на яго, не адчувае паху?.. Ё-маё, — спужалася жанчынка, — дык гэта ж пра мяне, бо адчуваю толькі адзін... Няўжо падчапіла?»

Але ж дзе? Ад каго заразілася? З кім калі сустрэлася? Каго магла заразіць сама? І што будзе далей? Хто прыгледзіць за бабуляй? Хто будзе ездзіць на дачу і вазіць прадукты бацькам? Што ўрэшце рабіць самай — вось зараз?..»

Пад цяжарам гэтых зусім нечаканых праблем у Наташы ўзмакрэла спіна.

«Трэба, — падумала, — змераць тэмпературу». Да ўсяго ёй няцверпна захачэлася піць...

І добра, што бабуля трымае ў кухні графін...

Наташа наліла ў шклянку вады, паднесла да вуснаў і...

Ура: вада ў ёй пахла... вадою! А далей — «метадам спроб» — духі духамі, герань — геранню, шампунь — крапівой! Значыць, не ўсё так дрэнна?!»

Шчаслівая ад гэтай думкі, Наташа неж сабралася на работу і выбегла з кватэры...

Па лесвіцы, насустрач ёй, крочыў сусед з дзвюма бутлямі вады з крамы.

— З крамай нешта незразумелае сёння цячэ, — сказаў Наташы. — У санстанцыю і «Водаканал» ужо многія пазванілі. Там казалі, што будуць разбірацца. А пакуль во — з магазіна нясу.

Збегала туды і Наташа: купіла вады (пад абед яе ў бочках у двор прывезлі), прыказала бабулі, каб пад кранам нават рукі не мыла.

...Былі, карацей, «прыгоды» з вадою ў двух раёнах сталіцы, у канкрэтных домах і кватэрах.

Суседка расказала мне пра свае, дзякуй богу — са смехам.

А. Клімковіч,
г. Мінск.

ЯГО ЗВАЛІ МІША

...З дзяцінства марыла: вось вырасту, скончу інстытут і тады заживу каралеўнай. Буду мець свой дом ці кватэру (гэта не вельмі важна)... Важна, што там будзе свая багатая бібліятэка і, вядома ж, каханы прынец...

Ён, як гэта часта здараецца, не дачакаўся, пакуль я вырасту: з'явіўся куды раней.

Мне было ўсяго 14, і ў нас у Віцебску афіцыйна адкрыўся парк. Падрыхтоўка да гэтай падзеі пачыналася за гадзіняў: садзіліся дрэўцы на беразе Дзвіны, ствараліся скульптуры жанчыны з вяслом і вясёлых мядзведзікаў, будавалася лодачная станцыя, танчпляцоўка...

А побач з ёй напярэдадні з дошак скалацілі сцэну, і ўжо адтуль на ўсю моц грымела музыка, гучалі песні, байкі, вершы, паказвалі сваё майстэрства танцоры і фокуснікі. Але ж самае галоўнае было не гэта: стаячы сярод дзяўчат, я заўважыла, што ў мой бок пазірае ну такія прыгожы хлопчуж...

З гэтай радасці (і, вядома ж, каб «з усіх бакоў паказацца»), я стала гучней смяцца, рабіць нейкія заўвагі наконт няўдалых нумароў канцэрта, адбіваць далонькі пасля ўдалых... Сяброўкі мяне з ахвотай падтрымалі, і...

Справа была зроблена: той хлопчык падышоў да нас, мы разам сталі глядзець канцэрт, прычым ён

таксама час ад часу казаў, што гэтую байку (тады яны часта гучалі са сцэны) трэба чытаць інакш...

Вось так мы сустрэліся з Мішам. Ён вучыўся ў іншай школе, але гэта нам ніколькі не перашкаджала. Мы сталі сустракацца, абмяркоўваць школьныя справы, адзнакі, кнігі, катацца на лодцы, хадзіць у кіно (тэлевізараў яшчэ не было)... Міша мне вельмі падабаўся, і я, што называецца, аж са скуры спадбаца яму — як Чэхаў пісаў, і тварам, і адзеннем, і душой, і думкамі.

А палёт іх тады быў вельмі высокі!

Я ў той час хадзіла ў гурток мастацкага чытання, сама трохі пісала вершы і на кожнай сустрэчы чытала іх Мішу. Да таго ж пастаянна нешта расказвала, каб паказаць, якая я — ні больш ні менш — найлепшая!

І чым болей я гэта рабіла — выступала, узвышала сябе — тым нейкім «ніжэйшым» і цішэйшым рабіўся Міша.

А ўрэшце ён аднойчы мне выдаў: «Слухай, ты такая таленавітая, такая разумная... А я? Я — ніхто ў параўнанні... Просты смяротны. Мы не пара з табой. Прабач».

Сказаўшы так, Міша... пайшоў! І пайшоў... назаўсёды.

Дурняў, кажучы, і ў царкве б'юць. Правільна робяць! Абы паразумнелі.

...Праз гады ўжо іншы хлопец, які вельмі хацеў мне спадабацца, спытаў:

— Слухай, я табе столькі пра сябе расказаў. А ты ўсё маўчыш і маўчыш. Чаму ты такая скрытная?..

Што мне было адказаць? Што мне ўжо трохі больш за 14? Што я такі падрасла і, відаць, крыху паразумнела?

(Ну сапраўды: не расказваць жа яму пра маё першае школьнае каханне? Пра тое, што яго звалі Міша?)

З. М.,

Глыбоцкі раён.

ПАСЛУХМЯНАЯ ДАЧКА

Праўду кажучы: што ні хата, то свой комін (і ў працяг — што ні шафа — свой шкілет).

Я здаўна і вельмі добра ведала гэтую сям'ю, шчыра паважала гаспадыню, абодвух гаспадароў, дзяцей... І толькі цяпер пачула, што не ўсё там было так проста.

Але ж па парадку. У адным невялікім нашым гарадку жыла звычайная маладая пара, гадавала дваіх дзяцей. А потым скульптурны жанчыны з вяслом і вясёлых мядзведзікаў, будавалася лодачная станцыя, танчпляцоўка...

Ёй, вядома ж, цяжка было, але рук не апусціла, хіба што грубаватая трохі зрабілася, не па гадах суровая... Што, як ні дзіўна, нават болей вабіла мужчын. Бо гэта ж не нейкая там шалахавостка ці «развядзёнка», а сур'ёзная жанчына, удава — дагледзела хворага мужа, адна гадуе дзяцей...

Словам, закахаўся ў яе адзін малады, працавіты, прыгожы хлопец, настойліва заляцаўся і праз нейкі

час дамогся свайго: стаў законным мужам і бацькам для сірот (нават лепшым, людзі казалі, чым асобныя родныя)... А ўжо як свая дачушка з'явілася — дык на сёмае неба ўзляцеў!

Песціў малую — сваю крывіначку, але і на «чужых» ні голас не павышаў, ні папругай не страшыў — лічыў, што права не мае, ды і «што ж тады людзі скажучь?»...

А вось маці з дзецьмі паранейшаму строгай была, усіх прывучала да працы і да парадку...

Хоць Аню, старэйшую, як быццам і не трэба было: яе змалку ў прыклад ставілі і дома, і ў школе, бо выдатніца, акуратыстка. І ва ўсім паслухаецца. І зробіць што ні скажы...

Так яно было: равесніцы ўжо пра свае «любаві» расказваюць, а яна толькі вочкамі лыпае. Яны ўсім класам на дыскатэкі бегаюць, а ёй нельга — не можа аслухацца бацькоў, хоць у самой аж пяты гараць: музыка на ўвесь гарадок, вясна... Ну як тут утрымацца?

Рызыкнула раз (дзе адзін, там і два... Там тры ды чатыры...): усе палеглі спаць, а яна — у акно і на танцы. Сястрычцы, каб не выдала (у іх ложка побач), паабяцала «чаргу адбыць»: замест яе і посуд памыць, і ў кватэры прыбраць... (Абедзвюм, выходзіць, выгада, бацькі ўжо і малую нахвальваюць: бач, падрасла, усяму навучылася...)

Вось так праляцелі вясна ды кароткае лета — пачаліся заняты ў школе. Апошні год, выпускны... Тут ужо не да танцаў.

...Карацей, можа, бацькі і не ведалі б, што яны, тыя танцы, былі, калі б маці не «развяла» чарговае мыццё ды перад ім не праверыла кішэні ў Анюціных джынсах і не дастала адтуль паперку, якая аказалася сапраўднай «бомбай»: квітанцыяй... з выцвярэнніка (?) на 15 рублёў... І на ёй — чорным па белым — прозвішча, імя ды імя па бацьку Ані (?), яе хвалёная, яе паслухмяная дачка.

У маці спачатку нейкі ступар быў, нявер'е, потым — слёзы, крык ды сапраўдны допыт. І невядома яшчэ, чым ён скончыўся, калі б за дачку не заступіўся бацька, калі б тая сама ва ўсім не прызналася, не расказала — шчыра, як на духу — і пра вылазкі на дыскатэкі, і пра тое, як у сяброўкі на дзень народзінаў яны выпілі трохі віна, вечарам выйшлі на вуліцу, дзе іх, усю кампанію, «замялі» ў выцвярэзнік... Адтуль і ў той самы вечар дзяўчат забрала маці імянінцы, яна ж заплаціла штраф... А грошы Аня ёй аддала — сваімі, з тых, што зарабіла на ягадах.

...Добра ўсё, што добра канчаецца: маці тады адпаілі валяр'янкай (бацька таксама яго хлебанаў), а дзеці іх на свае вочы ўбачылі, што ўсё таемнае становіцца яўным.

І ўсё дрэннае таксама, на жаль, нідзе не знікае — застаецца ў памяці. Часам — на ўсё жыццё.

Л. Чыгрынава,
г. Мінск.

**Рубрыку вядзе
Валянціна ДОУНАР.**

Неасабісты суб'екты

ЧАРНІЧНАЕ ВАРЭННЕ

Што можна прынесці ў торбе з Камароўкі

НА Камароўцы, на сезонным рынку, ягад гэтымі днямі — процыма. Маліны, познія бліскучыя клубніцы, вішні (беларускія — па два з паловай рублі за кілаграм, малдаўскія — па шэсць пяцьдзесят, пакаштавала і тыя, і тыя — розніцы аніякай), буюкі, чарніцы. Менавіта па чарніцы я і выправілася ў абед, бо на выхадныя ссовацца ў лес не выпадае, а якая ж зіма без чарнічнага варэння? Яно, канешне, калі ягады не сам збіраеш, не такое смачнае, але ўсё ж... Купіла два кілаграмы ў загарэлай цёткі з чорнымі ад ягад рукамі, якая прывезла іх у Мінск ажно з Драгічынскага раёна. Гаварка паляшучка спрытна насыпала ягады ў пакет проста з прылаўка — яны там ляжалі велікаватай горкай без ніякай скрынкі, — набіраючы іх шырокім шуфлікам для смецця. Ягады былі неперабраныя, з лісцікамі і хваёвымі іголкамі, давялося павазіцца ўвечары, іх перабіраючы. Я наўмысна купіла такія — не таму, што таннейшыя, а каб хоць на паўгадзіны вярнуць ілюзію, што гэта я сама прынесла іх з лесу і вось цяпер корпаюся, выбіраючы пацяруху. Ссыпала іх у шырокую каструлю, засыпала цукрам, уключыла пліту... Праз колькі хвілін па пакоях разліўся кіславаты водар нагрэтых на сонцы летніх узлескаў, і прыйшло раптам пачуццё дзівоснага спакою, якое так рэдка можна злавіць у гэтым шалёным жыцці...

ДА чарніц у мяне асабіста піэтэт з дзяцінства. Мо таму, што мясціны ў нас не надта на гэтыя ягады багатыя — суглінкаў яны не любяць, і, каб набіраць колькі літраў, трэба ісці за блізка свет. Думаю, менавіта таму чарніцы ў нас называюць паважліва — Ягады. Маліны — гэта маліны, дурніцы — дурніцы, брусніцы — брусніцы, а чарніцы — ягады. Пайсці ў ягады — значыла падацца ў далёкі лес, «зубатыя» абрысы якога ледзь відаць на дзясцяглядзе. Завецца ён Тайга (у дзяцінстве думалася, што гэта тайга і ёсць), і, акрамя ўсялякіх ягад ды грыбоў, шмат у ім усякага звяр'я, таму збіраліся туды, як у небяспечную экспедыцыю, цэлымі кампаніямі. Разбрыдаліся па вялізным лесе, усё ж азіраючыся, каб не згубіцца, каб бачыць кагосьці са спадарожнікаў. Асабліва баязлівых цёткі ўвесь час гукалі адна адной, і вэрхал стаяў яшчэ той, зусім як у Коласа: «Марыля, гу! гу-гу, Тацяна! // — Гу-гу, Магдуса! Гу, Мар'яна! // — Антоля! цётка Міхаліна! // — Алеся! Зося! Катарына!»... Карацей, калі і сапраўды хадзіў там палізу які воўк, як нас палохалі дарослыя, дык джгаў, напэўна, у гушчар з усіх ног ад гэтай гарластай пераклічкі.

Я ўвесь час здзіўлялася (здзіўляюся, згадаваючы і сёння), як гэтыя цёткі маглі так хутка набіраць поўныя дзесяці-дваццацілітровыя ведры дробных ягад. Прычым ніколі не карысталіся ніякімі «камбайнамі» — усё рукамі. Я асабіста, нават ужо дарослая, на такі падзвіг была няздатная. Самае вялікае дасягненне — бітончык на два з паловай літры. Мы тады выправіліся ў лес, лічы, усёй сям'ёй — брат з жонкай, сястра з мужам, і я са сваім неадчэпным хаўруснікам ва ўсіх лясных прыгодах — кундалем Джымам. Ведаючы мой асаблівы «талент» збіраць чарніцы, брат знайшоў самы буйны ягаднік, прывёў мяне да яго, сказаў здэкліва: «Ну, калі ўжо тут не набіраеш...» Ад ягад, якія, здавалася, вісели цэлымі гронкамі, стракацела ўваччу, яны самі прасіліся ў рукі і... у рот. Хутка набіраўшы цэлую жменю, я іх туды і адправіла. Потым яшчэ і яшчэ (чарніцы можна есці бясконца, а тыя былі буйныя, спелыя і салодкія). Сабака быў памочнікам яшчэ тым — разлэгшыся пасярод ягадніку, ён ляніва хапаў зяпай самыя спелыя чарніцы і жаваў іх, заплюшчыўшыся ад задавальнення.

Так і знайшлі нас старэйшыя, якія набралі ўжо поўныя дзесяцілітровыя ведры, — разамлелых і задаволеных, з чорнымі пашчамі (у мяне былі чорныя яшчэ і калені, бо ўкленчыўшы збіраць было лацвей). Бітончык сіратліва стаяў убаку, у ім было ледзь прыкрытае дно. Пераглянуўшыся і паціснуўшы плечыма, мае родныя пассапылі ў няшчасную пасудзіну коптары са сваіх ведраў — і бітончык стаў поўны. Па вёсцы я неслася яго з гонарам, не звачаючы на кліны, якія гучалі ў мой адрас усю дарогу. (Дарэчы, гучаць і сёння, калі за сямейнай бяседай прыгадваем свае колішнія прыгоды...)

Пасля з чарніц варылі варэнне. Самае смачнае, самае, па ўясковым мерках, каштоўнае. Гэта маліны маглі варыцца ў звычайным гаршку ці выварцы на трыногу ў двары, на чорныя ж ягады даставаўся адмысловы медны таз, і варылі іх толькі на пліце. Ад паху, які лунаў па хаце, цяклі слінкі, так хацелася пакаштаваць таго варэння. Яго разлівалі ў слоікі, але абавязкова заставалася кружачка, якая ні туды ні сюды (я думаю, мама адмыслова так падгадвала). Вечарам мама пякла гару бліноў, уся сям'я — і большыя, і меншыя — садзілася вакол стала і мачала скручанцы ў трубочку бліны ў пералітую з кружачкі ў талерку дзівосную смакату. Рытуал працягваўся і зімой — чарнічнае варэнне даставалі з кладоўкі на выхадныя, калі прыязджалі старэйшыя дзеці, і можна было вось так — усёй сям'ёй — сядзець разам, лазавацца, павольна размаўляць і згадваць пра лета — і пра тое, што было, і пра тое, што абавязкова будзе...

ПЭУНА, менавіта жаданне адчуць тое самае... калі хочаце — шчасце і пацягнута мяне сёлета на Камароўку, дзе гаваркая цётка з-пад Драгічына насыпала мне ў торбу неперабраных чарніц. І на нейкі момант нават здалася, што гэта я сама іх сабрала ў Тайзе, і дзесьці наводдал перагукваліся вясковыя кабеты, а побач у ягадніку ляжаў белы калматы сабачка і ляніва хапаў ягады чорнай ад іх жа зяпай...

Алена ЛЯЎКОВІЧ.